

Ο αντισταθμιστικός θεσμός των Τάξεων Υποδοχής (Τ.Υ.) και των Φροντιστηριακών Τμημάτων (Φ.Τ.) σε ένα σχολείο ίσο για παιδιά άνισα

Γούπος Θεόδωρος - Βρυώνης Κωνσταντίνος

Περίληψη

Η «αντισταθμιστική αγωγή» αποτελεί βασική παράμετρο του εκπαιδευτικού συστήματος. Σχετίζεται με τις μαθησιακές ανάγκες των παιδιών, τον ελεύθερο χρόνο τους, το πρόβλημα των πρόσθετων δαπανών της οικογένειας για εξωσχολικές δραστηριότητες, αλλά και την πολύ-πολιτισμικότητα του σημερινού σχολείου.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να διερευνήσει τον πληθυσμό των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών στη χώρα μας και να καταγράψει τους αντισταθμιστικούς θεσμούς, κύρια των Τάξεων Υποδοχής (Τ.Υ.) και των Φροντιστηριακών Τμημάτων (Φ.Τ.), που λειτουργούν για την υποστήριξή τους εξασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες μάθησης και κοινωνικής ένταξης για όλους τους μαθητές. Στην συνέχεια παρουσιάζουμε μια πρόταση για την μετεξέλιξη των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων.

1. Εισαγωγή

Η «αντισταθμιστική αγωγή» αποτελεί βασική παράμετρο του εκπαιδευτικού συστήματος. Σχετίζεται με τις μαθησιακές ανάγκες των παιδιών, τον ελεύθερο χρόνο τους, το πρόβλημα της πρόσθετων δαπανών της οικογένειας για εξωσχολικές δραστηριότητες, αλλά και την πολύ-πολιτισμικότητα του σημερινού σχολείου. Η αντισταθμιστική αγωγή απευθύνεται είτε σε όλους τους μαθητές, είτε σε ορισμένες κατηγορίες, όπως τους παλιννοστούντες και τους αλλοδαπούς, στα παιδιά με ιδιαίτερες δυσκολίες κ.α. Επομένως ανάλογα με την περίπτωση έχουμε διάφορες μορφές αντισταθμιστικής αγωγής, που στη συνέχεια ονομάστηκαν «αντισταθμιστικοί θεσμοί».

Οι αντισταθμιστικοί θεσμοί στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό σύστημα κάνουν την εμφάνισή τους σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες πολύ αργά. Αυτό οφείλεται στο δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, που παρατάθηκε στην Ελλάδα ουσιαστικά μέχρι το 1949, οπότε τελείωσε ο Εμφύλιος καθώς και στη δύσκολη κοινωνικοπολιτική περίοδο που ακολούθησε. Η κατάσταση αυτή επηρέασε αρνητικά και τον εκπαιδευτικό χώρο, ο εκδημοκρατισμός του οποίου επιχειρείται μόλις περί τα μέσα της δεκαετίας του '60, με τη μεταρρύθμιση του 1964, η οποία μεταξύ άλλων στόχευε: (Γούπος Θ., 2006, Βρεττός Γ., 2001 και Κορομηλάς Σ., 1985).

- α. στην καθιέρωση της δωρεάν φοίτησης των παιδιών μέχρι δεκαπέντε ετών,
- β. στην καθιέρωση της δημοτικής, ως γλώσσας της εκπαίδευσης,
- γ. στην αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος και την αναβάθμιση της τεχνικής – επαγγελματικής του κατεύθυνσης,
- δ. στη ριζική μεταρρύθμιση του συστήματος εισαγωγής στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Με αυτές αλλά και άλλες ρυθμιστικές παρεμβάσεις η μεταρρύθμιση του 1964 στόχευε, στη μόρφωση των φτωχότερων στρωμάτων, χωρίς ωστόσο να περιλαμβάνει ειδικότερα αντισταθμιστικά μέτρα και θεσμούς.

Η μεταρρυθμιστική αυτή προσπάθεια σταμάτησε εξαιτίας της κυβερνητικής κρίσης του '65 και, κυρίως, λόγω της εγκαθίδρυσης της επταετούς στρατιωτικής δικτατορίας (1967-1974), που επανάφερε το κλίμα του αυταρχισμού των μεταπολεμικών χρόνων στην εκπαίδευση (Γούπος Θ., 2006, Βρεττός Γ., 2001).

Ως επόμενη σοβαρή προσπάθεια για τη μεταρρύθμιση της ελληνικής εκπαίδευσης προς το δημοκρατικότερο και τη θέσπιση αντισταθμιστικών θεσμών, πρέπει να θεωρήσουμε εκείνη του 1976, που περιλαμβάνει σε πολλά σημεία τα μέτρα του 1964.

Στη μεταρρύθμιση του 1976 μπορούμε να διακρίνουμε «αντισταθμιστικά» μέτρα, όπως:

- α. την επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης από έξι σε εννέα χρόνια,
- β. την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας (που είχε καταργηθεί από τη δικτατορία),
- γ. την εισαγωγή της διδασκαλίας των αρχαίων κειμένων από μετάφραση και
- δ. τη στροφή στην τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση.

Η επόμενη μεγάλη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα είναι εκείνη της περιόδου 1982-1985. Η μεταρρύθμιση αυτή επέφερε πολύ σημαντικές αλλαγές στη φυσιογνωμία της ελληνικής εκπαίδευσης και για πρώτη φορά θεσπίζονται αντισταθμιστικοί θεσμοί. (Βρεττός Γ., 2001).

Τέτοιοι θεσμοί είναι:

- α. τα Μεταλυκειακά Προπαρασκευαστικά Κέντρα (μαθήματα προετοιμασίας για τις εξετάσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση),
- β. τα Προγράμματα Εσωσχολικής Βοήθειας (στήριξη των αδύνατων μαθητών παράλληλα προς τη φοίτησή τους στην κανονική τάξη),
- γ. η Λαϊκή Επιμόρφωση (εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενήλικους με αντικείμενο την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, την επαφή με την τέχνη, την κατάρτιση κ.ά.).

Η συνέχεια στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν, και είναι, η προσπάθεια στήριξης και επέκτασης των αντισταθμιστικών θεσμών, χωρίς βεβαίως να λείπουν τα προβλήματα. Επειδή όμως η αντισταθμιστική αγωγή έχει ιδιαίτερη κοινωνική βαρύτητα, στόχος της Πολιτείας θα πρέπει να είναι η συνεχής βελτίωση της αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνονται.

Το σημαντικότερο ίσως πρόβλημα προς την κατεύθυνση αυτή σχετίζεται με την απαιτούμενη χρηματοδότηση για τη στήριξη και κυρίως για την επέκταση των αντισταθμιστικών θεσμών. Οι ευρωπαϊκοί πόροι σε πολλές περιπτώσεις υποστήριξαν παρεμβάσεις, αναγκαίες για το εκπαιδευτικό μας σύστημα, οι οποίες έως σήμερα δεν είναι ολοκληρωμένες. Η ομαλή συνέχιση και η γενίκευση της εφαρμογής αυτών των παρεμβάσεων θα μπορούσε να διακυβευθεί από την ελλιπή ή και ανύπαρκτη χρηματοδότησή τους από εθνικούς πόρους (Γνώμη της Ο.Κ.Ε., 2007). Υπό το πρίσμα της εξασφάλισης της συνέχισης και της βιωσιμότητάς τους, θα πρέπει να υπάρξει σχετική πρόβλεψη μετά τον τερματισμό της χρηματοδότησης από τα ταμεία της Ε.Ε. Αναδεικνύεται, λοιπόν, η ανάγκη καλύτερου σχεδιασμού, ώστε να αποφευχθούν αυτά τα προβλήματα και

να εξαλειφθεί ο κίνδυνος υποβάθμισης ή και εγκατάλειψης μιας γενικευμένης εφαρμογής καινοτόμων και άκρως αναγκαίων προγραμμάτων, όπως είναι το ολοήμερο σχολείο, η ενισχυτική διδασκαλία, η πολυπολιτισμική εκπαίδευση και καινοτόμα προγράμματα όπως η περιβαλλοντική εκπαίδευση και η αγωγή υγείας.

2. Βασικοί αντισταθμιστικοί θεσμοί στο Δημοτικό Σχολείο

Οι θεσμικώς προβλεπόμενοι αντισταθμιστικοί θεσμοί στο εκπαιδευτικό μας σύστημα σήμερα διαρθρώνονται ως εξής:

- α. Οι Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα για τους αλλοδαπούς και παλιννοστούντες.
- β. Τα προγράμματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας για τους μαθητές που χρειάζονται υποστηρικτική διδασκαλία στη Γλώσσα και τα Μαθηματικά.
- γ. Τα Τμήματα Ένταξης ή όπως παλιότερα ονομάζονταν οι Ειδικές Τάξεις για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες.
- δ. Τα Προπαρασκευαστικά Τμήματα Τσιγγανοπαίδων μαθητών για τους τσιγγανοπαίδες, όπου εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα ενίσχυσης και υποστήριξης των μαθητών της ειδικής αυτής πληθυσμιακής ομάδας της χώρας μας, ώστε να ενταχθούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Τα τμήματα λειτουργούν παράλληλα με τις κανονικές τάξεις.
- ε. Τα προγράμματα του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου.
- στ. Τα διαπολιτισμικά σχολεία, αν και εφαρμόζουν ειδικά αναλυτικά προγράμματα με τη δυνατότητα διδασκαλίας πρόσθετων μαθημάτων, ενισχύουν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

3. Το πρόβλημα της εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών

Τις τελευταίες δεκαετίες ο συνεχώς αυξανόμενος πληθυσμός των αλλοδαπών μαθητών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, κύρια από χώρες της Βαλκανικής και της Μέσης Ανατολής, καθώς και ο επαναπατρισμός χιλιάδων Ελλήνων από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, είχαν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση μιας νέας πραγματικότητας. Η Ελλάδα από χώρα αποστολής μεταναστών έχει μετατραπεί σε χώρα υποδοχής αυτών, με συνέπεια τη διαφοροποίηση της δημογραφικής σύνθεσης και τη μορφοποίηση της σε πολυπολιτισμική κοινωνία. Οι μεταβολές του δημογραφικού και γλωσσικού χάρτη της χώρας μας οδήγησαν σε αλλαγές της κοινωνικής μας ζωής (Μήτσης Ν., 2007) η οποία αποκτούσε όλο και περισσότερο έναν έντονα πολυπολιτισμικό χαρακτήρα.

Η αλλαγή γίνεται πιο ορατή από το 1989 και έπειτα. Η ξεκάθαρη εικόνα της ελληνικής εθνικής ομοιογένειας άρχισε να μεταβάλλεται όταν εκατοντάδες χιλιάδες οικονομικοί μετανάστες από τις χώρες της πρώην ανατολικής Ευρώπης και των Σοβιετικών δημοκρατιών, και κάποιοι πολιτικοί πρόσφυγες, εγκαταστάθηκαν στη χώρα βλέποντάς την ως την πιο κοντινή δυτική χώρα, ή ως ένα πέρασμα προς τις πιο ευημερούσες χώρες της Δύσης. Η εικόνα αυτή συμπληρώνεται και με την παρουσία μεταναστευτικών ρευμάτων Ασιατικών, Αραβικών και άλλων πληθυσμών.

Τα ζητήματα της μεταναστευτικής πολιτικής που δημιουργήθηκαν καθώς η παγκοσμιοποίηση προχωρούσε και η χώρα μας όλο και με μεγαλύτερο ρυθμό

δεχόταν μεγάλο αριθμό μεταναστών (παλιννοστούντων και αλλοδαπών) ήταν πολλά και έντονα. Η Πολιτεία προσπάθησε, με κάποια καθυστέρηση, να αντιμετωπίσει πολλά από αυτά και ως ένα βαθμό τα κατάφερε. Σίγουρα όμως υπάρχουν περιθώρια για συνεχείς βελτιώσεις, τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης όσο και στη γενικότερη μεταναστευτική πολιτική.

Οι αλλαγές αυτές επέβαλαν την αναγκαιότητα υλοποίησης και εφαρμογής της διαπολιτισμικής – διγλωσσικής αγωγής και εκπαίδευσης στην πράξη. Η μέριμνα της πολιτείας για την εκπαίδευση των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών άρχισε δειλά – δειλά τη δεκαετία του 1970. Το διάστημα 1980 – 1996 έχουμε την παλιννόστηση των Ποντίων αρχικά και των Βορειοηπειρωτών αργότερα. Τέλος, την περίοδο από το 1996 μέχρι σήμερα (Νόμος 2413/96, ΦΕΚ 124/17-6-1996) μπαίνουν οι βάσεις της εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών.

Η πολιτεία έχει την κύρια ευθύνη του σχεδιασμού της διαπολιτισμικής – διγλωσσικής αγωγής και εκπαίδευσης. Ο ρόλος της εκπαίδευσης επομένως, σήμερα, θα πρέπει να αποβλέπει στη δημιουργία μιας ανεκτικής δημοκρατικής κοινωνίας στην οποία δε θα πρέπει να έχουν θέση ο ρατσισμός, η περιθωριοποίηση των πολιτικών, πολιτιστικών μειονοτήτων και ειδικών πολιτισμικών ομάδων, καθώς και η θρησκευτική και πολιτική μισαλλοδοξία. Αρνητικά στερεότυπα και προκαταλήψεις που απαξιώνουν τις διαφορετικές κουλτούρες δεν θα πρέπει να έχουν θέση σε ένα σύγχρονο δημοκρατικό σχολείο που θέλει να διασφαλίσει ίσες ευκαιρίες για όλους.

Σε μια σχολική όμως μονάδα τα πράγματα ξεφεύγουν από τη θεωρητική τοποθέτηση. Έτσι το ελληνικό σχολείο βρίσκεται μπροστά στο σοβαρό πρόβλημα της διγλωσσίας.

Είναι, λοιπόν, απαραίτητα σήμερα, να αντιμετωπιστούν τα νέα δεδομένα στην εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών, με σύγχρονες κοινωνικοεκπαιδευτικές αντιλήψεις, να δοθούν κίνητρα, να προταθούν αξίες και να εμπλακούν στη διαδικασία όλοι εκείνοι οι θεσμοί που συμμετέχουν στην υλοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η υλοποίηση όμως των ανωτέρω σ' ένα σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο τον 21ο αιώνα, θα πρέπει να συνδεθεί και με διαφοροποιήσεις που θα αφορούν: τις σχέσεις μαθητών και δασκάλων, τη θεώρηση του σχολείου ως χώρου δημιουργίας και των μαθητών ως συνδημιουργών, με παράλληλη χρήση νέων παιδαγωγικών προσεγγίσεων οι οποίες, με τη σειρά τους, προϋποθέτουν ευρύτητα πνεύματος και ανθρωπιστική διάθεση, όπως είναι οι ομαδοσυνεργατικές μέθοδοι διδασκαλίας, τη συνεμπλοκή στην παιδαγωγική διαδικασία της εξωσχολικής κοινότητας, αλλά και της τοπικής κοινωνίας, και τέλος στην αλλαγή νοοτροπίας του εκπαιδευτικού, που μέσα από ένα αποκεντρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα, θα συντονίζει, θα κινητοποιεί, θα κατανοεί, θα συμβουλεύει, θα συν-εργάζεται και θα συν-δημιουργεί.

4. Η παρουσία παλιννοστούντων και αλλοδαπών στη χώρα 2001 – 2006

Στον πίνακα 1 παρατηρούμε τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές που φοίτησαν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά και μπορούμε να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα.

Παρατηρούμε την αύξηση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες ακόμα και μέσα στην τελευταία επταετία. Η μεγαλύτερη αύξηση που παρατηρείται στα Λύκεια και ιδιαίτερα στην Επαγγελματική και Εκκλησιαστική Εκπαίδευση οφείλεται στο γεγονός ότι άρχισε να αυξάνεται ο πληθυσμός των μεταναστών που έχουν χρόνια στην Ελλάδα, ώστε τα παιδιά να μπορούν με μεγαλύτερη ευκολία να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις αυτής της βαθμίδας εκπαίδευσης.

Πίνακας 1: Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές στη χώρα (Δημοτικά - Γυμνάσια – Λύκεια – Επαγγελμ. και Εκκλησιαστ. εκπαίδευση)

	ΕΤΟΣ	Σύνολο Μαθ. Δυν.	Σύνολο Α. & Π.	%	Αλλο- δαποί	%	Παλιννοσ.	%
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	2001	647.041	62.324	9,63	44.495	6,88	17.829	2,75
	2006	639.685	66.117	10,33	60.847	9,51	5.340	0,82
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	2001	336.150	27.103	8,06	12.821	3,81	14.282	4,25
	2006	334.359	34.405	10,29	26.360	7,88	8.045	2,41
ΛΥΚΕΙΟ	2001	230.165	4.985	2,17	1.775	0,77	3.210	1,39
	2006	231.098	12.976	5,61	7.103	3,07	5.873	2,54
ΕΠΑΓΓΕΛΜ. & ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤ.	2001	161.667	5.789	3,58	2.051	1,27	3.738	2,32
	2006	125.067	14.659	11,72	8.189	6,55	6.470	5,17

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας 2001, 2006

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που μπορούμε να παρατηρήσουμε στον πίνακα είναι ότι το 2006 σε σχέση με το 2001 μειώθηκε σημαντικά – και ιδιαίτερα στο Δημοτικό - το ποσοστό των παλιννοστούντων που φοιτούν από 2,75% σε 0,82% ,γιατί όπως ήδη έχουμε αναφέρει ο κύριος όγκος της παλιννόστησης πραγματοποιήθηκε 1980 – 1996. Αντίθετα παρατηρούμε ότι μέχρι σήμερα αυξάνεται σημαντικά ο αριθμός των αλλοδαπών μαθητών, αφού η εισροή οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας είναι συνεχής.

Στον πίνακα 2 μπορούμε να παρατηρήσουμε τα ποσοστά αλλοδαπών και παλιννοστούντων ανά γεωγραφικό διαμέρισμα. Είναι φανερό ότι η Ανατολική Μακεδονία, που αποτελεί πύλη εισόδου για τους παλιννοστούντες από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, όχι μόνο είχε ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά το 2001 σε σχέση με τα υπόλοιπα γεωγραφικά διαμερίσματα, αλλά διατήρησε σημαντικά υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές μέχρι και το 2006. Ακολουθούν η Κεντρική Μακεδονία και η Ήπειρος που αποτέλεσε πύλη εισόδου για την παλιννόστηση των Βορειοηπειρωτών. Τέλος μέχρι και το 2001 σημαντικό ήταν και το ποσοστό των παλιννοστούντων που εγκαταστάθηκαν στην Αττική, αλλά τα επόμενα χρόνια το ποσοστό αυτό μειώθηκε σημαντικά. Συμπερασματικά οι περισσότεροι παλιννοστούντες εγκαταστάθηκαν στη Μακεδονία και τα Ιόνια νησιά και παλαιότερα και στην Αττική. Οι τελευταίοι παλιννοστούντες δεν προτίμησαν την Αττική, αφού ήδη η ανεύρεση εργασίας είχε δυσκολέψει και δεδομένου ότι αρκετοί από αυτούς γνώριζαν την ελληνική γλώσσα, στράφηκαν στους υπόλοιπους προορισμούς Μακεδονία και Ήπειρο καθώς και στο Νότιο Αιγαίο.

Όσο για τους αλλοδαπούς, κρίνοντας από τα παιδιά που φοιτούν στο δημοτικό, συμπεραίνουμε ότι η εισροή τους συνεχίζεται με αυξανόμενο ρυθμό τουλάχιστον μέχρι το 2006 που δείχνουν τα στοιχεία. Παρατηρούμε ότι τα

γεωγραφικά διαμερίσματα στα οποία στράφηκαν οι αλλοδαποί είναι η Αττική, τα Ιόνια νησιά, η Πελοπόννησος και η Κρήτη, ενώ τα τελευταία χρόνια αυξημένα ποσοστά παρουσιάζει και η υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα.

Πίνακας 2: Ποσοστό Παλινοστούτων και Αλλοδαπών Μαθητών ανά γεωγραφικό διαμέρισμα στα Δημοτικά

	2001			2006		
	Αλλοδαποί	Παλινοστ.	Σύνολο	Αλλοδαποί	Παλινοστ.	Σύνολο
Σύνολο χώρας	6,88	2,75	9,63	9,51	0,82	10,33
Ανατ. Μακεδονία	3,00	6,08	9,08	2,91	2,05	4,96
Κεντρ. Μακεδονία	5,34	4,85	10,19	7,27	1,68	8,95
Δυτ. Μακεδονία	3,17	1,49	4,66	4,70	0,74	5,44
Θεσσαλία	4,52	1,30	5,82	7,35	0,37	7,72
Ηπειρος	4,01	3,18	7,19	6,93	1,51	8,44
Ιόνια Νησιά	9,02	3,72	12,74	13,56	1,07	14,63
Δυτ. Ελλάδα	4,33	1,45	5,78	6,85	0,46	7,31
Στερ. Ελλάδα	6,95	1,02	7,97	10,74	0,25	10,99
Πελοπόννησος	8,13	1,77	9,90	12,36	0,51	12,87
Αττική	9,87	2,58	12,45	12,45	0,49	12,94
Βορ. Αιγαίο	4,23	0,89	5,12	7,67	0,51	8,18
Νότ. Αιγαίο	6,53	1,53	8,06	5,99	1,20	7,19
Κρήτη	11,74	0,65	12,39	10,05	0,51	10,56

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΣΥΕ 2001 – 2007

5. Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Σκοπός της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης είναι η ένταξη των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και στην ελληνική κοινωνία γενικότερα, εξασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες μάθησης και κοινωνικής ένταξης για όλους τους μαθητές με προώθηση και ενίσχυση εκείνων των μορφών εκπαιδευτικής παρέμβασης που δεν επιτρέπουν διαχωρισμό των μαθητών, ειδικά περιβάλλοντα και διακριτική μεταχείριση, αλλά θεωρούν αυτονόητη την αρχή του ενιαίου σχολείου, τόσο σε επίπεδο σχολικής μονάδας, όσο και σε επίπεδο τάξεων και τμημάτων.

Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής μεταναστών αποβλέπει στη δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που θα διασφαλίσουν την ομαλή σχολική και κοινωνική ένταξη παιδιών τα οποία ανήκουν στις ομάδες των παλινοστούτων ομογενών και αλλοδαπών. Είναι ανάγκη λοιπόν το σημερινό σχολείο να εμβαθύνει σε τρόπους συνεργασίας και αποδοχής αφού η ποιότητα συνεργασίας των πολιτών σε μια πολιτισμένη κοινωνία εξαρτάται από τον τρόπο και την ποιότητα της συνεργασίας στο σχολείο.

Οι σύγχρονες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, αποτέλεσμα των ανακατατάξεων στο διεθνές πολιτικό σκηνικό και των συνακόλουθων μαζικών μετακινήσεων πληθυσμιακών ομάδων, καθώς και η ανάπτυξη των τεχνολογικών και επικοινωνιακών δυνατοτήτων, έκαναν επιτακτική την αναπροσαρμογή των εκπαιδευτικών συστημάτων και των «εθνικών» προγραμμάτων σπουδών σε προγράμματα στα οποία γίνεται ολοένα και περισσότερο διακριτή η εμφάνιση των πολιτισμικών «άλλων» της εκπαίδευσης (Γούπος Θ., 2006).

6. Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, μέχρι το 1980, η εκπαιδευτική πολιτική για τις εθνοπολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες απουσιάζει. Εφαρμόζεται και λειτουργεί το αφομοιωτικό μοντέλο, το οποίο στοχεύει στην ομοιογενοποίηση του πληθυσμού και την αποσιώπηση της ύπαρξης πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων (Σολομών Ι., Μαρυنيώτη Δ., 2001:598 και Patrick J. J., 1986). Μετά τη μαζική εισροή παλιννοστούντων και αλλοδαπών, κατά τη δεκαετία 1975-85, θεσπίστηκαν τα σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Νόμος 2413/96) αφενός και οι Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα, αφετέρου (Υπουργική Απόφαση Φ10/20/Γ1/708/7-9-1999, ΦΕΚ 1789 τ. β' 28-9-1999, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων) (Γούπος Θ., 2006).

7. Οι Τάξεις Υποδοχής

Οι Τάξεις Υποδοχής σχεδιάστηκαν με σκοπό να μην αποκόπτονται οι αλλοδαποί και παλιννοστούντες μαθητές από το ενιαίο σχολικό περιβάλλον. Το πρόγραμμα τους δε διαχωρίζεται από το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου. Στις Τάξεις Υποδοχής Ι εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας για μαθητές που πρόκειται να ενταχθούν στο ελληνικό σύστημα, ενώ η φοίτηση διαρκεί ένα έτος. Στις Τάξεις Υποδοχής ΙΙ εφαρμόζεται, μέσα στις κανονικές τάξεις, μικτό πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής γλωσσολογικής και μαθησιακής υποστήριξης των μαθητών που έχουν ενταχθεί σ' αυτές.

Στον πίνακα 3 φαίνονται οι Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) που λειτούργησαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας, καθώς και ο αριθμός των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών που φοίτησαν σ' αυτά.

Πίνακας 3: Στοιχεία για τις Τάξεις Υποδοχής

α/α	Σχολικά έτη	Τάξεις Υποδοχής	Παλιννοστούντες	Αλλοδαποί	Σύνολο
1	2001-02	490	1.104	2.999	4.103
2	2002-03	558	1.812	6.153	8.045
3	2003-04	347	3.916	1.137	5.051
4	2004-05	427	5.159	1.217	6.376
5	2005-06	322	815	3.622	4.437

Πηγή: Δ/ση Σπουδών Π.Ε., ΥΠ.Ε.Π.Θ. και Γούπος Θ., 2006.

8. Τα Φροντιστηριακά Τμήματα

Στα Φροντιστηριακά Τμήματα εντάσσονται παλιννοστούντες και αλλοδαποί μαθητές, που είτε φοίτησαν είτε όχι σε Τάξεις Υποδοχής και αντιμετωπίζουν περαιτέρω γλωσσικές δυσκολίες. Η λειτουργία αυτών των τμημάτων πραγματοποιείται εκτός του σχολικού ωραρίου και παρέχεται υποστηρικτική διδασκαλία μέχρι 10 ώρες την εβδομάδα.

Στον πίνακα 4 φαίνονται τα Φροντιστηριακά Τμήματα που λειτούργησαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα, καθώς και ο αριθμός των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών που φοίτησαν σ' αυτά.

Πίνακας 4: Στοιχεία για τα Φροντιστηριακά Τμήματα

α/α	Σχολικά έτη	Φροντιστηριακά Τμήματα	Παλιννοστούντες	Αλλοδαποί	Σύνολο
1	2001-02	490	1.104	2.999	4.103
2	2002-03	373	593	2.159	2.752
3	2003-04	264	1.302	561	1.862
4	2004-05	186	1.072	259	1.335
5	2005-06	147	128	846	974

Πηγή: Δ/ση Σπουδών Π.Ε., ΥΠ.Ε.Π.Θ. και Γούπος Θ., 2006.

9. Δυσκολίες λειτουργίας των Τ.Υ. και των Φ.Τ.

Είναι γνωστό ότι όλα τα παιδιά δεν έχουν την ίδια αφετηρία και το σχολείο θέτει τις δικές του απαιτήσεις να ανταποκριθούν όλοι οι μαθητές. Αυτή όμως η αξίωση για ίσες απαιτήσεις από όλους, χωρίς να προσφέρονται σε όλους τους μαθητές και οι ίδιες δυνατότητες για την επίτευξή τους, οδηγεί σε μια ανισότητα και αποτελεί παραβίαση των κανόνων της κοινωνικής δικαιοσύνης (Πυργιωτάκης, 2000).

Το ωρολόγιο πρόγραμμα του Δημοτικού Σχολείου και το πρόγραμμα σπουδών του είναι ανελαστικό και δεν έχει τη δυνατότητα και την ευχέρεια να προσαρμόσει τα προγράμματά του στο επίπεδο των μαθητών, προσφέροντας και ζητώντας από τον καθένα ανάλογα με το δικό του εξελικτικό επίπεδο και τις δικές του δυνατότητες.

Οι Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα καλύπτουν μικρό μόνο μέρος των μαθητών.

Οι εγγενείς αδυναμίες των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων είναι:

α. Η υλοποίηση των Φ.Τ. μόνο με το πέρας των μαθημάτων.

β. Η υλοποίηση των Φ.Τ. μέσα στο κανονικό πρόγραμμα συναντά δυσκολίες.

γ. Η απροθυμία των εκπαιδευτικών να διδάξουν στα Φ.Τ. λόγω της χαμηλής ωριαίας αποζημίωσης.

δ. Η έλλειψη κατάλληλου παιδαγωγικού και εκπαιδευτικού υλικού.

ε. Η ελλιπής και αποσπασματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

στ. Η έλλειψη ενός φορέα (σε επίπεδο Περιφερειακών Διευθύνσεων και Δ/σεων Εκπαίδευσης) που θα συντονίζει την υλοποίηση των Τ.Υ. και Φ.Τ.

10. Μια νέα πρόταση για τη μετεξέλιξη των Τάξεων Υποδοχής (Τ.Υ.) και των Φροντιστηριακών Τμημάτων (Φ.Τ.)

Φαίνεται πως οι Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) και τα Φροντιστηριακά Τμήματα (Φ.Τ.) έχουν κλείσει τον κύκλο τους.

Τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσουν οι αλλοδαποί μαθητές στο γλωσσικό μάθημα μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω ενός νέου υποστηρικτικού θεσμού των «τμημάτων Γλωσσικής Στήριξης». Τα τμήματα Γλωσσικής Στήριξης πρέπει να λειτουργούν σε κάθε σχολική μονάδα με ποσοστό πάνω από 5% αλλοδαπών μαθητών. Πρέπει να είναι ευέλικτα και να μην υπερβαίνουν τους 5-6 μαθητές ανά τμήμα και να ενταχθούν στη λειτουργία του Ολοήμερου σχολείου.

Πιστεύουμε πως με τα τμήματα Γλωσσικής στήριξης μπορεί να δοθεί ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αλλά με πιο αποτελεσματικές διδακτικές προσεγγίσεις. Πρέπει να κατανοήσουμε ότι πρόκειται για δεύτερη γλώσσα, την οποία οι μετανάστες μαθητές οφείλουν να μάθουν γρήγορα και καλά ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολείου συνολικά και σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Για να γίνει αυτό, θεωρούμε ότι ο πιο πρόσφορος γνωστικά αλλά και ο πιο γρήγορος τρόπος, δεν είναι η απευθείας εστίαση στην Ελληνική, αλλά η ανάδειξη στις σχέσεις ανάμεσα στην Ελληνική και στη μητρική γλώσσα. Στον πίνακα 5 φαίνονται οι κυρίαρχες μητρικές γλώσσες που ομιλούνται από τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Πίνακας 5: Παλιννοστούντες και Αλλοδαποί Μαθητές ανά μητρική γλώσσα (Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση – Δημοτικά) (Έναρξη 2006/2007)

αλβανική	ελληνική	ρώσικη	αραβική	αγγλική	αρμενική	Ουκρανική	λοιπές
47.343	4.732	2.692	1.441	647	638	589	8105
71,53%	7,15%	4,07%	2,18%	0,98%	0,96%	0,89%	12,24%

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδα 2007

Για να επιτευχθεί όμως ο παραπάνω στόχος, απαιτούνται δυο βασικές προϋποθέσεις: (1) Το κατάλληλο διδακτικό υλικό και (2) η αντίστοιχη μέθοδος διδασκαλίας, μια και η μετάδοση των εκπαιδευτικών μηνυμάτων και επομένως η μάθηση, επιτυγχάνεται με τη χρήση και το συνδυασμό όλων εκείνων των στοιχείων που καθορίζουν και χαρακτηρίζουν μια σωστή οργάνωση της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας.

Το διδακτικό αυτό υλικό, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις πραγματικές καταστάσεις μιας χώρας ή μιας περιοχής στην οποία ζουν, δρουν και κινούνται οι μαθητές που το χρησιμοποιούν, να είναι δηλαδή απόλυτα προσαρμοσμένο στα δεδομένα, τις ειδικές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της συγκεκριμένης ομάδας –στόχου (Μήτσης Ν. 2007). Το υλικό θα πρέπει να βασίζεται στη νέα διδακτική προσέγγιση της γλώσσας που είναι η επικοινωνιακή προσέγγιση. Με τον τρόπο αυτό η ένταξη των μαθητών στην ελληνική πραγματικότητα θα είναι πιο ομαλή, σεβόμενη την πολιτιστική τους ταυτότητα και

επενδύοντας στις εμπειρίες, στις ικανότητες και στα χαρακτηριστικά που ήδη διαθέτουν.

Παράλληλα με τα τμήματα Γλωσσικής στήριξης προτείνεται η εξατομικευμένη προσέγγιση μέσα στην κανονική τάξη για την ενίσχυση των αλλοδαπών μαθητών. Η εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στο σχολικό πρόγραμμα μπορεί να βοηθήσει καθοριστικά στον τομέα αυτό.

Η όλη προσπάθεια μπορεί να συνεπικουρείται με τη συμμετοχή των παιδιών στις υπόλοιπες καινοτόμες δράσεις του Ολοήμερου Προγράμματος, με βιωματικές προσεγγίσεις που καλλιεργούν την κοινωνικότητα, την ικανότητα στις διαπροσωπικές σχέσεις, αναπτύσσουν τη συνεργατικότητα και τη δημιουργικότητα και τονώνουν την αυτοεκτίμηση. Τα μέτρα αυτά αμβλύνουν τις εκπαιδευτικές ανισότητες, στηρίζουν σε μαθησιακά θέματα τους μαθητές αυτούς και τους δίνουν τη δυνατότητα για «ισότιμη» συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διοργάνωση γιορτών και διάφορων εκδηλώσεων, όπως ο «Μήνας» ή η «Εβδομάδα του αλλοδαπού μαθητή» από τη σχολική μονάδα, όπου θα παρουσιάζονται από τους αλλοδαπούς μαθητές – με τη συμπαράσταση και των γονέων - ήθη και έθιμα της πατρίδας τους, χοροί ή άλλα σχετικά, θα πρέπει να αποτελούν κομμάτια του ετήσιου προγραμματισμού της σχολικής μονάδας.

Η εύρυθμη λειτουργία των τμημάτων Γλωσσικής Στήριξης, στη βάση της ανάδειξης της σχέσης της ελληνικής γλώσσας με τις αντίστοιχες μητρικές γλώσσες των μαθητών, προϋποθέτει την ανάθεσή τους σε έμπειρο προσωπικό που θα έχει την κατάλληλη επιμόρφωση αλλά και επάρκεια στη γνώση της μητρικής γλώσσας. Η εύρεση ατόμων με επάρκεια στη μητρική γλώσσα των μαθητών – ως διδασκόντων ή βοηθών – απαιτεί τη συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις για την καλύτερη δυνατή διευθέτηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Τέλος, η εκπόνηση εκπαιδευτικών πειραματικών σχεδίων που θα συνδέουν τη θεωρία με την πράξη θεωρούνται απαραίτητα στην όλη ανανεωτική προσπάθεια.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Βρεττός Γ., *Αντισταθμιστικοί θεσμοί στο Δημοτικό. Η περίπτωση της Ενισχυτικής Διδασκαλίας*, εκδ. Ατραπός, Αθήνα 2001.
- Γκότοβος Αθ., *Εκπαίδευση και Ετερότητα, Ζητήματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 2002.
- Γούπος Θ., Μήνας Αθ., «Η σημερινή κατάσταση του Ολοήμερου Σχολείου» στο *εισηγήσεις στα Κεντρικά Επιμορφωτικά Σεμινάρια Στελεχών της Εκπαίδευσης*, επιμ. Γούπος Θ., Μήνας Αθ., Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Απρίλιος 2006.
- Γούπος Θ., Μήνας Αθ., «Το Ολοήμερο σχολείο ως υποστηρικτικός θεσμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης» στο *Πρακτικά του Συνεδρίου του ΚΕ.Δ.ΕΚ του Πανεπιστημίου Πατρών*, Πάτρα 2006, τόμος Ι, σσ. 303-312.

- ΚΕΔΑ – Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, *Φυλλάδιο για το Πρόγραμμα σχολικής και κοινωνικής ένταξης των Παλινοστούτων και Αλλοδαπών μαθητών.*
- Κορομηλάς Σ., (1985β), *Συμπεράσματα από την εφαρμογή αποζημιωτικής (φροντιστηριακής) διδασκαλίας στο 5ο Δημοτικό Σχολείο Π. Φαλήρου, Σύγχρονη Εκπαίδευση, τεύχος 21, σσ. 102-104.*
- Νικολάου Γ., *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σσ. 59-60.
- Νόμος 2413/96, *Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις.*
- Σολομών Ι. & Μακρυνιώτη Δ., «Πρότυπα και χρήσεις του Πολιτισμού στην εκπαίδευση: Προς μία παιδαγωγική της διαφοράς;», στο Πάκος Θ., (επιμ., *Κοινωνία των 2/3*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2001.
- Μήτσης Ν. - Μήτση Α., *Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων, Κεφ. 6ο: Η διδασκαλία της γλώσσας σελ. 83-108, ΥΠΕΠΘ/ Παν.Θεσ., Βόλος 2007*
- ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε. (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή) της Ελλάδος, *Προσχολική Αγωγή και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*, Αθήνα, 3 Ιουλίου 2007

Ξενόγλωσση

- Patrick J. J., (1986), *Immigration in the Curriculum, Social Education*, March, p. 172.